Altarul cucutenian de la *Trușești – Țuguieta* (jud. Botoșani)

de Conf. Univ. dr. George V Grigore

În anul 1961 se încheia cercetarea arheologică a așezării cucuteniene de la Trușești – Țuguieta (jud. Botoșani). Avea să fie și a rămas astfel, ca cea mai mare așezare preistorică cercetată vreodată integral în România.Pe lângă numeroasele locuințe, splendida ceramică pictată cucuteniană descoperită în mare cantitate, unelte sau obiecte de podoabă, săpăturile arheologice aveau să aducă la lumină câteva complexe unice pentru această parte a Europei. Câteva locuințe aveau în interiorul lor, modelate în lut, complexe de cult ce demonstrau existența unei vieți spirituale complexe și, mai ales, manifestarea unei organizări sociale extrem de elaborate.Între acestea, locuința cu nr. XXIV avea să dezvăluie un astfel de complex de cult unic în Europa. În interiorul locuinţei nr. XXIV, în zona sa centrală, a fost descoperit un altar monumental, unic până în prezent în arealul culturii Cucuteni. Studierea resturilor sale şi poziţia lor sugerează că, foarte probabil, iniţial, acesta se afla în poziţie verticală. În urma distrugerii intenţionate a locuinţei, prin incendiere, el s-a prăbuşit pe podeaua locuinţei.Structura acestei piese relevă organizarea sa în două registre, unul superior şi altul inferior. La partea sa superioară sunt reprezentate două personaje umane, inegale ca mărime, cu capetele în formă de cupă, fiecare având câte un pandantiv la gât şi braţele ridicate în poziţie de orantă. Cele două personaje erau unite în zona centrală printr-o cavitate redând foarte probabil graviditatea. Grupări de câte trei coloane sunt amplasate de o parte şi alta a acestei cavităţi,

iar deasupra ei, stilizate sunt alte trei coloane. În faţa altarului erau resturi dintr-o construcţie neprecizată (masă sau banchetă) şi părţi din altă placă decorată, provenind probabil de la un alt altar.Reprezentarea dublă, a două personaje, a fost interpretată fie drept o reprezentare a cuplului divin (Zeiţa-mamă şi acolitul său masculin), respectiv a hierogamiei, fie a cuplului mamă – fiică, o prefigurare a cuplului Demeter – Kora (sau Mamă – Fiu). Grupările de câte trei coloane au fost asociate cultului coloanei, se pare, răspândit în neo-eneoliticul egeo-balcanic.Chiar dacă opiniile cercetătorilor diferă în ceea ce priveşte unele detalii, semnificaţiile generale întrunesc unanimitatea. Astfel, se poate constata că cele mai importante descoperiri din această aşezare sunt cele legate de viaţa spirituală a acestei comunităţi, ele atestând faptul că situl a jucat un rol important în cadrul comunităţilor *Cucuteni A3* din zonă, putând fi socotit, poate, centru tribal. Construcţiile de cult la care ne-am referit reprezintă descoperiri de excepţie în arealul complexului cultural Cucuteni-Tripolie şi în acelaşi timp de referinţă. Ele sunt dovezi ale practicării cultului legat de Marea Zeiţă şi, respectiv, perechea divină. În centrul depresiunii celei mari a Jijiei, cunoscută şi sub numele de Câmpia Moldovei, apele Jijiei trec nu departe de dealul numit de localnici din timpurile bunilor şi străbunilor lor, Ţuguieta.Acesta străjuieşte de o parte depresiunea Dorohoiului, iar de alta Stepa Bahluiului, zonă numită adeseori drept veritabila poartă a Jijiei, pe unde de-a lungul timpului au trecut numeroase populaţii. Acum puţin peste 4.000 de ani î.Hr., vestigiile arheologice demonstrează că dealul a fost locuit de o comunitate cucuteniană o perioadă de circa un veac şi jumătate. În perioada interbelică aici au fost efectuate cercetări de suprafaţă sau mici sondaje de informare de către N. Constantinescu, C. D. Vasiliu, Radu Vulpe (profesor la universitatea ieşeană) şi A. Niţu (asistentul acestuia), cele mai multe dintre materialele arheologice rezultate fiind adăpostite de *Muzeul de Antichităţi din Iaşi*.După cel de al Doilea Război Mondial, profesorul I. Nestor a iniţiat un plan amplu de cercetări arheologice ce-şi propunea studierea cât mai complet posibil

a unei zone largi a văii Jijiei, cu scopul înţelegerii caracterului diverselor locuiri umane şi în principal evoluţia acestora de-a lungul timpului.În cadrul acestui mare proiect, cercetări arheologice, ample, au început în 1951, ele continuând până în 1959 şi au fost reluate în 1961 când săpăturile au şi fost încheiate. Un mare colectiv de cercetători de la *Muzeul de Istorie al Moldovei*, *Institutul de Istorie şi Arheologie al Filialei din Iaşi a Academiei Române* şi ai *Universităţii din Iaşi*, sub conducerea profesorului M. Petrescu-Dîmboviţa, a reuşit să cerceteze o suprafaţă de cca 3 ha, fiind cea mai mare aşezare preistorică cercetată până atunci, dar şi până în prezent pe teritoriul României.Aici au fost descoperite 98 de locuinţe, dintre care 93 din vremea fazei *Cucuteni A*, când locuirea a fost mai intensă şi cinci din faza *Cucuteni B*, dar şi 62 de anexe şi 196 de gropi cu funcţionalitate multiplă.În cele din urmă, s-a putut stabili că, în fapt, aici au existat foarte probabil trei secvenţe de locuire, succesive, toate aparţinând aceleiaşi faze a culturii Cucuteni, respectiv faza A. Chiar dacă în această situaţie numărul locuinţelor strict contemporane (cca 30 pentru fiecare secvenţă ocupaţională) scade cu mult, se poate admite că pentru epoca aceea un asemenea sat preistoric era unul mare şi important. Studierea matematico-statistică a formelor şi decorului ceramicii a permis formularea următoarei ipoteze: într-o primă etapă (*Cucuteni A3*), locuinţele ar fi fost construite în zona centrală, când a existat şi o construcţie de cult; în etapele următoare, locuirea s-a extins spre V şi E. În aceste secvenţe se constată existenţa locuinţelor grupate în jurul unei piaţete. De-a lungul evoluţiei acestora construcţiile anexe cu resturi de cuptoare se situează în partea de V a aşezării. Studiul nu numai al ceramicii, dar şi al uneltelor de piatră, silex, os şi corn alături de râşniţe şi resturile scheletice aparţinând unor numeroase specii de animale, domestice sau sălbatice, demonstrează şi practicarea diferitelor meşteşuguri şi ocupaţii. Între acestea cultivarea pământului şi creşterea animalelor, torsul sau ţesutul dar şi vânătoarea pledează pentru existenţa unei economii diversificate cu strategii adecvate resurselor oferite de mediul natural înconjurător.Aşezarea a

avut un şanţ de apărare amplasat pe latura de est unde se află calea de acces spre Ţuguieta. Acesta are în plan forma unui arc de cerc, curbat spre E, cu profil în formă de pâlnie, cu adâncimi (între 1 - 2,60 m) şi lăţimi (între 1,60 - 5 m), variabile.Descoperirea a mai multor locuinţe în interiorul cărora au fost descoperite mai multe amenajări deosebite a permis atribuirea lor unor complexe de cult. Datorită acestui fapt s-a considerat că aşezarea ocupa un loc important în zonă putând fi un veritabil centru spiritual pentru comunităţile cucuteniene din zonă.Nu există date radiocarbon pentru nici unul din complexele cercetate la Truşeşti. Dar, în general, etapa *Cucuteni A3* căreia îi corespunde evoluţia aşezării de aici cu toate secvenţele ei evolutive, a evoluat probabil în intervalul 4350-4150 î.Hr.Aproximativ în zona centrală a aşezării au fost descoperite vestigiile unei construcţii care, judecând prin prisma situaţiei din teren, a fost considerată a fi o locuinţă ce a primit şi numărul XXIV.De regulă, o astfel de construcţie era realizată dintr-un schelet de rezistenţă din trunchiuri de copaci, întregi sau despicate, între care erau aranjate crengi sau tulpini de stuf sau papură dispuse între acestea. Apoi întreaga structură era acoperită cu lut care odată muiat cu ajutorul apei era apoi amestecat cu tulpini de plante tocate alături de paie şi pleavă. Podeaua, la rândul ei, era realizată dintr-o substructură de lemn, de regulă formată din trunchiuri de copaci despicate pe lung şi care erau acoperite cu un strat de lut amestecat cu nisip cu granulaţie mică, finisat cu grijă.În cazul acestei locuinţe, bucăţi mai mari sau mai mici de chirpic, arse la roşu, cu grosimi de maximum 5 cm şi amprente de trestie, acopereau o suprafaţă de cca 45 m². După demontarea acestora s-a putut observa că inventarul consta în principal din fragmente ceramice, multe cu pictură tricromă (roşu, alb şi negru).Deosebit de interesant este faptul că platforma nu consta din trunchiurile de copaci despicate, relativ frecvente în unele situaţii, ci din blăni de lemn, dispuse perpendicular pe axul lung al construcţiei, demonstrând construirea mai îngrijită a sa.În interiorul acesteia, spre latura de vest a fost descoperită o construcţie de cult cu dimensiuni de cca 1m x 1m, din lut ars, care

prezintă la partea superioară busturile a două personaje cu dimensiuni diferite. Diferite alte fragmente tot de lut ars au permis presupunerea că acestea proveneau de la alte amenajări care nu au mai putut fi reconstituite.Resturile unei alte construcţii (lipituri de pereţi cu amprente de nuiele şi pari de lemn), amplasate la cca 3,5 m de colţul de SV al locuinţei au fost interpretate drept ale unei anexe. În interiorul acesteia au fost descoperite câteva fragmente ceramice, resturi ale unor plăci de cuptor, trei percutoare, dar şi oase de animale şi câteva pietre. Această situaţie ar permite ipoteza că această construcţie era utilizată în legătură cu ceremoniile organizate în construcţia principală.

Modelarea în lut într-o manieră impresionantă prezintă aspecte relevante pentru universul spiritual al comunităților cucuteniene. Cele două personaje reprezentate pe altar, sugerează existența unui univers în care omul ocupă un loc central, investit fiind cu atribute cosmice, fiecare detaliu demonstrând această concepție complexă privind lumea.Sunt argumentele ce permit să afirmăm că, fără îndoială, comunitatea de aici a jucat un rol proeminent de-a lungul fazei *Cucuteni A*, în mileniul V î.Hr. (acum peste 7000 de ani), posibil chiar fiind un centru de cult pentru zona respectivă.*Muzeul Naţional de Istorie a României*din București și-a ales ca exponat al lunii martie 2018 această piesă excepţională de cult – altarul descoperit în acestă aşezare preistorică cucuteniană de la Trușești – Țuguieta (jud. Botoșani).

Bibliografie:

Dr. Dragomir Nicolae Popovici – „*Frontonul de templu de la Trușești”*–material apărut pe www.capodopere2019.ro.

Fronton de Templu - Altar - Construcţia de cult de la Trușești – Țuguieta (jud. Botoșani) cu dimensiuni de cca 1m x 1m, din lut ars care prezintă la partea superioară busturile a două personaje cu dimensiuni diferite (Perechea primordială de zei). Nouă coloane (Eneada; Coloanele Cerului, Stâlpii Geți-Djeți) susțin din primul registru (inferior) cele două personaje aflate în planul superior (personaje cupe sau „opaițe” – foc, lumină; depozitare sământă). În planul inferior apare ovoidul, ca matrice, mitră, sau ou, ca semn al Noii Creații ce va veni! Acest complex de cult – Altar - Este depozitar al simbolisticii primei religii, cea a Geților de Aur primordiali.

Altarul - Construcţia de cult de la Trușești – Ţuguieta (jud. Botoșani) cu dimensiuni de cca 1m x 1m, din lut ars care prezintă la partea superioară busturile a două personaje cu dimensiuni diferite (Perechea primordială de zei). Nouă coloane (Eneada; Coloanele Cerului, Stâlpii Geți-Djeți) susțin din primul registru (inferior) cele două personaje aflate în planul superior (personaje cupe sau „opaițe” – foc, lumină; depozitare sămânță). În planul inferior apare ovoidul, ca matrice, mitră, sau ou, ca semn al Noii Creații ce va veni! Acest complex de cult – Altar - Este depozitar al simbolisticii primei religii, cea a Geților de Aur primordiali.

MINISTERUL CULTURII
MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI
Exponatul lunii martie 2014
ALTARUL DE LA TRUȘEȘTI
20 martie - 13 aprilie 2014
Muzeul Național de Istorie a României, București, Calea Victoriei 12
www.mnir.ro